

СТОТИНА ЧЕТВРТА

1. Ум се најпре диви поимајући безграничност Божанског у свему, те многожељену безобалну пучину [Божију]. Потом се он чуди [начину] на који је [Бог] из небића привео у биће све што постоји. Међутим, као што *величанству Његовом нема краја* (Пс.144, 3), тако је и мудрост Његова непостижна.

2. Јер, како да се он не диви сагледавајући неизмерну и натчудесну пучину блакости? Или како да се не усхићује помишљајући како и откуда је произашла словесна и умна природа и четири састојка од којих су настала тела, с обзиром да никакво вештаство није претпостојало њиховом стварању? И која сила је све покренула у дејство и све привела у биће? Међутим, синови Јелина [тј. незнабошци] не прихватају [да је Бог сав свет створио из ничега], будући да не познају [Његову] свемоћну благод и делотворну и надумну мудрост и знање.

3. Будући Творац од вечности, Бог када усхте ствара једносушним Словом [својим] и Духом по безграничној блакости [својој]. И немој рећи: „Из ког разлога је сад створио [све] када је одувек благ”. Јер, и ја ћу ти рећи да се неиспитива мудрост бесконачне Суштине не подводи под људско знање.

4. Када је усхтео, Творац је осуштинио и пројавио од вечности у Њему претпостојеће знање о бићима. Јер, неумесно је сумњати да ли свемогући Бог може осуштинити оно што хоће када усхте.

5. Истражуј из ког узрока је Бог [све] створио, будући да је [такво] знање могуће. Међутим, како и због чега [је све створио] тек недавно, немој испитивати, с обзиром да [знање о томе] не може стати у твој ум. Јер, нешто од Божанског је схватљиво, а нешто није достижно људима. По речима једног светитеља, „необузвано сагледавање може да гурне у провалију” [уп. Свети Григорије Богослов, Слово 45].

6. Неки говоре да створења вечно постоје са Богом. То је, [наравно], немогуће. Јер, како могу по свему ограничена [створења] вечно сапостојати Ономе ко је по свему бесконачан? И како би уопште

била створења кад би била савечна Творцу? Та мисао, наравно, припада Јелинима који Бога не сматрају творцем суштине бића, већ само [њихових] својстава. Ми, пак, [Хришћани], који Бога познајемо као свемогућег, говоримо да је Творац не [само] својстава, него и суштине са њеним својствима. Ако је тако, онда створења нису од вечности сапостојећа Богу.

7. Божанство и Божанствено је у нечему познато, а у нечему непознато. Познато је у ономе што се око Њега сагледава, а непознато у ономе што је само по себи.

8. У једноставној и безграничној суштини Свете Тројице немој тражити да нађеш [разноврсна] својства и могућности како је не би учинио сложеном по узору на створења. Јер, тако нешто мислити о Богу јесте неумесно и недозвољиво.

9. Једино безгранична Суштина [тј. Бог] јесте једноставна и једнообразна и бескакотна и мирна и безметежна и свемогућа и свестваралачка. Свака, пак, творевина јесте сложена из суштине и својстава и увек има потребу за Божанским промислом, с обзиром да није слободна од промена.

10. Свака умна и чулна суштина је, [у тренутку] када ју је Бог приводио у биће, добила силе да схвата створења: умна сила да прима мисли, а чулна - осећаје.

11. Бог само саопштава, а твар и прима и саопштава. Твар учествује у бићу и добробићу, а предаје само добробиће. Међутим, другачије предаје телесна, а другачије бестелесна суштина.

12. Бестелесна суштина добробиће предаје и кад говори и кад дела и кад је сагледавају, а телесна - само кад је сагледавају.

13. Вечнобиће или небиће словесне и мислене суштине налази се у вољи Онога који је све *врло добро* створио. Међутим, да ли ће [створења] бити добра или зла по произвољењу зависи од њихове воље.

14. Зло се не сагледава у суштини створења, него у [њиховом] погрешном и бесловесном покрету.

15. Душа се креће благословено уколико се њен желатељни [део] одликује уздржањем, уколико је њен раздражајни [део] прилепљен уз љубав, клонећи се мржње, и уколико њен словесни [део] стреми Богу молитвом и духовним сагледавањем.

16. Савршену љубав и дубоко познавање Божанског промисла још нема онај ко у време искушења није дуготрпељив у невољама које му се дешавају, него одсеца себе од љубави према духовној браћи.

17. Циљ Божанског промисла јесте да правом вером и духовном љубављу сједини оне који су на разне начине злом раздвојени. Јер, Спаситељ је и страдао [са циљем] *да расијану децу Божију сабере уједно* (Јн.11,52). Стога онај ко неће да прихвати тешкоће, да поднесе жалости, нити да претрпи бол [у ствари] лута изван Божанске љубави и циља промисла.

18. Ако *љубав дуго трпи* и ако је *благодотворна* (1.Кор.13,4), онда од циља Божанског промисла отпада онај ко је малодушан због непријатних догађаја и ко се озлобљује на оне који су га ожалостили, одсецајући се од љубави према њима.

19. Пази на себе [и утврди] да ли се у теби, а не у брату, налази зло које те одваја од њега. Стога пожури да се измириш са њим (уп. Мт.5,24) како не би отпао од заповести о љубави.

20. Немој презрети заповест о љубави с обзиром да ћеш њоме постати син Божији. Уколико је, пак, преступиш, показаћеш се као син геене.

21. Од љубави према пријатељу одваја следеће: уколико завидимо или нам завиде, уколико чинимо штету или нам чине штету, уколико бешчастимо или нас бешчасте, те помисли подозрења. Ниси ли и ти учинио или пострадао од нечег сличног, те се одвајаш од љубави према пријатељу?

22. [Претпоставимо] да ти се деси искушење од [стране] брата и да жалост поведе ка мржњи. Међутим, немој бити побеђен мржњом, већ мржњу победи љубављу. Победићеш, пак, тако што ћеш се искрено за њега молити Богу, што ћеш од њега примити објашњење, што ћеш му се сам извинити, сматрајући себе виновником искушења и најзад - дуготрпељем док не прође облак.

23. Дуготрпељив је онај ко чека крај искушења и прима похвалу за истрајност.

24. *Дуготрпељив муж поседује велики разум* (Прич.14,29), с обзиром да све што се догоди упућује на крај. У очекивању њега, он подноси [све] невоље. *Крај*, пак, по божанственом апостолу, *јесте живот вечни* (Рим.6,22). *А ово је вечни живот да познају тебе јединога истинитога Бога и кога си послао Исуса Христа* (Јн. 17,3).

25. Немој бити брз да одбациш духовну љубав будући да људима други пут спасења није остављен.

26. Због мржње која се данас у теби појавила под утицајем лукавог немој јучерашњег врлинског духовног брата сматрати порочним и злим, већ дуготрпељивом љубављу избаци из душе данашњу мржњу, сећајући се јучерашњих добара.

27. Онога кога си јуче хвалио као доброг и славио као врлинског немој данас злословити као порочног и злог стога што си љубав променио у мржњу, осуђивање брата нудећи као оправдање своје зле мржње. Напротив, иако си још обузет жалошћу, остани при похвалама како би се лако вратио спасоносној љубави.

28. Ради скривене у теби жалости [према брату], немој мењати своје уобичајене похвале о њему у разговору са осталом братијом, мешајући неприметно са својим речима прекоревање, Напротив, у сусретима говори о њему чисту похвалу и искрено се моли за њега као за самога себе, те ћеш се брзо ослободити погубне мржње.

29. Немој рећи: „Ја не мрзим брата”, уколико се одвраћаш од сећања на њега. Напротив, чуј Мојсија који говори: *Немој мрзети брата свога у разуму своје. Прекором покарај брата свога и због њега нећеш бити увучен у грех* (Лев.19,17).

30. Будући искушаван, брат може да је упоран и да те злослови. Ипак, ти немој излазити из стања љубави, премда те и узнемирава у разуму исти лукави демон. Ти, пак, нећеш изаћи из стања љубави уколико будеш благосиљао кад те грде (1.Кор.4,12), уколико будеш добро мислио о о коме ко ти мисли зло. То је пут мудрољубља по Христу. Онај ко њиме не иде неће се настанити заједно са Њим.

31. Немој сматрати благоразумним оне који ти преносе речи које изазивају жалост и мржњу према брату, чак и кад ти изгледају истините. Напротив, окрећи се од њих као од смртоносних змија како би и њих зауставио у злословљењу и како би душу своју избавио од лукавства.

32. Немој рањавати брата загонетним речима да ти не би вратио истом мером, што ће, опет, из обојице истерати расположење љубави. Напротив, са смелошћу коју љубав даје иди и покарај га (Мт.18,15) како би уклонио узроке ожалашћења и обојицу ослободио смућења и огорчења.

33. Испитај своју савест са сваком тачношћу [и утврди] да ли је можда твојом кривицом брат одбио да се помири са тобом. Немој, дакле, презрети савест која зна оно што је сакривено у теби, која те може осудити у час твога исхода и која ти у време молитве постаје сметња.

34. У време мира немој се сећати онога што ти је брат рекао у време жалости (било да ти је увреда речена у лице, било преко другог који ти је пренео) како се не би, прихвативши помисао злопамћења, вратио погубној мржњи према брату.

35. Словесна душа која гаји мржњу према било ком човеку не може бити у миру са Богом, који је дао заповест: *Ако ли не опростите људима сагрешења њихова, ни Отац ваш небески неће опростити вама сагрешења ваша* (Мт.6,15). Уколико, пак, он неће да се помири, ти се чувај мржње, молећи се искрено за њега и не злословећи га ни пред ким.

36. Неизрециви мир светих анђела заснива се на два расположења: на љубави према Богу и једног према другоме. Исто важи и за све светитеље свих векова. Сведобро је, дакле, наш Спаситељ рекао да *о овим двама заповестима виси сав закон и пророци* (Мт.22,40).

37. Немој бити самодопадљив да не би био братомрзац, и немој бити самољубив да би био богољубив.

38. Уколико желиш да живиш заједно са духовном [браћом], своје прохтеве остави пред [њиховим] вратима. У супротном нећеш бити у миру ни са Богом, ни са сажитељима.

39. Онај ко је успео да стекне савршену љубав и да цео живот свој уреди према њој заиста Духом Светим може рећи да је Исус Господ (уп. 1.Кор.12,3). Из супротног очигледно бива супротно.

40. Љубав према Богу воли да ум увек окриљује божанственим разговором, а љубав према ближњему чини да се увек о њему добро мисли.

41. Онај ко још увек воли таштину и који је привезан за неку од вештаствених ствари свакако ће се жалостити на људе због пролазних [ствари], бити злопамтљив, имати мржњу према њима и робовати срамним помислима. Богољубивој души све наведено јесте туђе.

42. Уколико не говориш и у разуму не чиниш ништа срамно, уколико ниси злопамтљив према ономе ко ти је причинио штету и рђаво говорио о теби и уколико за време молитве увек имаш невештаствен и безвидан ум, знај да си достигао меру бестрашћа и савршене љубави.

43. Није мали подвиг ослободити се од таштине. Ње, се [човек] ослобађа тајним делањем врлина и честом молитвом. Знак, пак, ослобођења јесте престанак злопамћења према ономе који је зло говорио или говори [о нама].

44. Уколико хоћеш да си праведан, сваком делу у себи, тј. души и телу, дај оно што му приличи. Словесном делу душе [пружи] читање, духовно сагледавање и молитву, раздражајном [делу] - духовну љубав, која се супротставља мржњи, а желатељном [делу] - целомудреност и уздржање. Телу, пак, [дај] храну и одело, тј. само оно што је неопходно (1 Тим.6,8).

45. Ум дејствује по природи када су му страсти покорене, када сагледава смисао бића и када пребива у Богу.

46. Здравље и болест се односе на тело живих [бића], а светлост и тама - на очи. Тако се и врлина и порок односе на душу, а знање и незнање - на ум.

47. Хришћанин упражњава мудрољубље у три [ствари]: у заповестима, у догматима и у вери. Заповести ум одвајају од страсти, догмати га уводе у знање бића, а вера - у сагледавање Свете Тројице.

48. Једни подвижници само одбијају страсне помисли, а други одсецају и саме страсти. Страсне помисли се одбијају или псалмопојањем, или молитвом, или узношењем [мисли], или неким другим доступним занимањем. Страсти се, пак, одсецају презирањем ствари које су их изазвале.

49. Ствари према којима стичемо страсти јесу - жена, новац, слава итд. Жена се може презрети једино уколико се после удаљавања [од света] тело буде долично исушило уздржањем. Новац се може презрети уколико своју мисао убедимо да у свему буде задовољна оним што има. Слава се, пак, може презрети уколико се заволи тајно чињење врлине, познато јединоме Богу. На исти начин треба поступати и у односу на друге страсти. Онај који све наведено презре никад неће доћи до било какве мржње.

50. Онај ко се одрекао ствари, тј. жене, новаца и осталог, учинио је монахом спољашњег човека, али не и унутрашњег. Ко се, пак, одрекао и самих страсних мисли о њима, учинио је монахом и унутарњег човека, тј. ум. Спољашњег човека свако ко хоће лако може учинити монахом. Напротив, да би се унутрашњи човек учинио монахом неопходан је велики подвиг.

51. Ко је, дакле, онај ко се у нашем роду потпуно ослободио страсних мисли и удостојио чисте и невештаствене молитве, што и представља обележје унутрашњег монаха?

52. Многе страсти су скривене у нашим душама. Оне се показују тек када се појаве ствари [које их изазивају].

53. Онога ко је стекао делимично бестрашће страсти не нападају у одсуству ствари. Међутим, уколико се појаве ствари, страсти одмах узнемирују ум.

54. Немој мислити да имаш савршено бестрашће [уколико си миран] када одсуствују ствари [које изазивају страсти). Уколико, пак, при појави [ствари] останеш непокретан [у односу на страст], а потом и мишљу о њој, знај да си ступио у границе бестрашћа. Ипак, ни тада

немој бити немаран. Дуготрајна врлина умртвљује страсти. Међутим, уколико се она занемари, оне опет устају.

55. Онај ко воли Христа, свакако га и подражава према [својим] силама. Христос људима није престајао да чини добро. Он је био дуготрпељив и када је изостала благодарност код људи и када су хулили. И када су га тукли и када су га убијали Он је трпео, никоме уопште не мислећи зло. То троје сачињава дело љубави према ближњему. Онај ко њих нема, а говори да воли Христа или [се нада] да ће наследити Његово Царство - у ствари себе vara. Јер, Господ је рекао: *Теће сваки који ми говори: Господе, Господе, ући у Царство небеско, но који чини вољу Оца мога* (Мт.7,21), и опет: *Ако ме љубите, заповести моје држите* (Јн.14,15) и остало.

56. Сав циљ заповести Спаситеља јесте да ум [човека] ослободи од неуздражања и мржње, те да га уведе у љубав према себи и ближњему. Јер, из ње се рађа светлост по дејству светог знања.

57. Удостојивши се извесног знања од Бога, немој занемаривати љубав и уздржање. Они, наиме, очишћују страдални део душе и непрекидно ти откривају пут ка познању.

58. Пут ка познању, пак, јесу бестрашће и смирење, без којих *нико неће видети Господа* (Јев.12,14).

59. *Знање надима, а љубав изграђује* (1.Кор.8,1). Стога знању придружи љубав и постаћеш скроман и духовни домостроитељ, који изграђује и себе и све који му се приближују.

60. *Љубав изграђује* стога што не завиди, што се не огорчава на оне који завиде, што не истиче предмет који [може изазвати] завист, што не сматра да је достигла савршенство (уп. Фил.3,12), што се не стиди да призна своје незнање. На тај начин, дакле, она ум чини скромним и непрекидно припрема напредовање у познању.

61. Некако је природно да знање прати високоумље и завист, нарочито код почетника. Високоумље [бива] само изнутра, а завист - и изнутра и споља: изнутра - према онима који имају знања, а споља - од оних који имају знање. Љубав, међутим, уништава све троје: високоумље - будући да се не надима, унутрашњу завист - будући да не завиди, а спољашњу - будући да дуго трпи и да је благотворна. Онај,

дакле, ко има знање треба да стекне и љубав како би ум у свему сачувао нерањивим.

62. Онај ко се удостојио благодати знања и [у исто време] има огорчење, или злопамћење или мржњу према [неком] човеку, личи на онога ко трњем и бодљом боде [своје] очи. Стога је знању свакако неопходна љубав.

63. Немој све своје старање посветити само телу. Напротив, њему одреди подвиг по својој снази, а сав свој ум усмери на унутрашње. Јер, *телесно вежбање за мало је корисно, а побожност је корисна у свему* (1.Тим.4,8).

64. Онај ко се непрекидно труди око унутрашњег (постаје) целомудрен, дуготрпељив, благотворан и смиреноуман. Осим тога, он сагледава и богословствује и моли се. О томе и говори апостол: *По Духу ходите* (Гал.5,16), и остало.

65. Онај ко не уме да ходи духовним путем не води бригу о страсним помислима, већ сво старање посвећује телу, те или угађа стомаку и живи неузддржљиво, или се жалости, гневи и злопамти, помрачујући свој ум. [Он се, такође, друге стране] предаје неумереном подвигу, помућујући разум.

66. [Свето] Писмо не одбацује ништа од онога што нам је Бог дао на употребу, већ кажњава неумереност и исправља бесловесност. Оно не забрањује да се једе, нити да се рађају деца, нити да се поседује новац и да се правилно употребљава. Оно забрањује стомакоугађање, блуд и остало. Оно такође не забрањује ни да се мисли о наведеноме (с обзиром да је ради тога и настало), него да се о њему страсно мисли.

67. Од онога што чинимо по Богу нешто вршимо по заповести, а нешто независно од заповести, тј. како би неко рекао, као добровољно приношење. Тако, по заповести волимо Бога и ближње, волимо непријатеље, избегавамо прељубу и убиство и остало. Када [нешто од наведенога] преступимо примамо осуду. Независни од заповести јесу девственост, безбрачност, нестицање, отшелништво и остало. Они имају значење дарова. Наиме, уколико неку од заповести по слабости не можемо да испунимо, ми тим даровима умилостивљујемо нашег благог Владику.

68. Онај ко цени безбрачност или девственост свакако треба да има *бедра опасана уздржањем и светиљке запаљене* молитвом, сагледавањем и духовном љубављу (Лк.12,35).

69. Неки од братије сматрају да немају дарове Духа Светога. Они услед немарности за вршење заповести не знају да онај који има неискварену веру у Христа у себи има све Божанске дарове. С обзиром да смо због своје лењости далеко од делатне љубави према Њему (којом се откривају божанствене ризнице у нама), нама оправдано изгледа да смо туђи Божанским даровима.

70. Ако се, по божанственом апостоу, *Христос вером* усељује у *срца наша* (Еф.3,17), и ако су у Њему *сакривена сва блага мудрости и знања* (Кол.2,3), онда су у нашим срцима сакривена сва блага мудрости и знања. Она се у срцу свакога откривају саобразно са [мером] очишћења кроз заповести.

71. Ето блага сакривеног у *пољу* (Мт.13,44) срца твога, које још ниси пронашао због лењости. Јер, да си га нашао, продао би све како би купио поље [у коме се око налази]. Оставивши га, пак, ти радиш около њега, налазећи само на трње и бодље.

72. Спаситељ каже: *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети* (Мт.5,8). Они ће видети Њега и блага у Њему уколико љубављу и уздржањем себе очисте. И утолико ће га више [видети], уколико више узрастају у очишћењу.

73. Он опет говори: *Продајте све што имате и дајте милостињу... и где све ће вам бити чисто* (Лк.12,33; 11,41), тј. немојте се више бавити стварима које се тичу тела, већ пожурите да од мржње и неуздржања очистите ум (кога Господ назива срцем - Мт.15,19). Јер, они прљају ум и не дозвољавају му да види Господа, који се у њему настанио кроз благодат светог крштења.

74. [Свето] Писмо врлине назива путевима. Љубав је, пак, истакнута као највећа од свих врлина. Стога и апостол говори: *Показаћу вам још узвишенији пут* (1.Кор.12,31) који нас убеђује да презремо вештаствене ствари и да ништа привремено не претпостављамо вечноме.

75. Љубав према Богу се противи похоти, убеђујући ум да се уздржава од уживања. Љубав, пак, према ближњему противи се гневу, доводећи до презира славе и богатства. То су два динара која је Спаситељ дао гостионичару (Лк.10,35) да се побрине о теби. Међутим, немој се показати незахвалним, придружујући се разбојницима, како поново не би био изранављен. Јер, тада већ нећеш бити полумртав, већ [сасвим] мртав.

76. Очисти ум свој од гнева, злопамћења и срамних помисли, те ћеш препознати усељење Христа у себи.

77. Ко те је просветио вером у Свету, обожавану и једносушну Тројицу? Или, ко те је упознао са домостројем [спасења], тј. са Оваплоћењем Једнога од Свете Тројице? Ко те је научио смислу бестелесних сила или стварања и свршетка видљивог света, или васкрсења мртвих и вечног живота, или славе Царства небеског и Страшног суда? Није ли [све наведено учинила] благодат Христова која се уселила у тебе и која је залог Духа Светога? Шта је веће од те благодати? Или, шта је боље од те мудрости и знања? Или, шта је узвишеније од тих обећања? И уколико смо [и поред свега] лењиви и немарни и не чистимо себе од прљавштина и страсти које ослепљују ум (сментајући нам да гледамо смисао који је јаснији од сунца), треба да кривимо сами себе, а не да одричемо усељење благодати.

78. Обећавши ти вечна блага (уп. Тит.1,2) и давши ти залог Духа у срце (2.Кор.1,22), Бог ти је заповедио да се бринеш о животу, тј. да унутрашњи човек, ослободивши се од страсти, још одавде почне да се наслађује вечним благима.

79. Удостојивши се божанствених и узвишених сагледавања, веома се труди у љубави и уздржању, да би, сачувавши страдални [део душе] неузбурканим, у души имао непрестану светлост.

80. Раздражајни [део] душе обуздавај љубављу, желатељни [део] исушуј уздржањем, а словесни [део] окриљуј молитвом, те светлост ума [твога] никад неће потамнети.

81. Љубав разарају бешчашће, штета, клеветање или вере или живота, батине, ране и остало, било да се догађају [човеку] лично, било неке од његових сродника или пријатеља. Онај ко љубав изгуби због неких од наведених узрока још није познао циљ Христових заповести.

82. Колико год можеш, старај се да волиш сваког човека. Уколико не можеш [да све волиш], макар се постарај да никог не мрзиш. Међутим, ни у томе нећеш успети уколико не презреш све ствари у свету.

83. [Рецимо] да је неко похулио. Ти, међутим, немој мрзети њега, него хулу и демона који га је подстакао на хуљење. Уколико, пак, омрзиш онога који је похулио, омрзао си човека и преступио заповест. Оно што је он учинио речју, ти чиниш делом. Ако, пак, чуваш заповест, показаћеш [дела] љубави. Наиме, уколико можеш помози му како би га одвратио од зла.

84. Христос неће да имаш ни мржњу, ни огорчење, ни гнев, ни злопамћење према било ком човеку, на било који начин и ради било које пролазне ствари. То свима громогласно трубе четири Јеванђеља.

85. Многи од нас говоре, а мало нас дела. Међутим, због своје немарности нико не треба да квари Реч Божију. Напротив, свако треба да призна своју немоћ, а не да сакрива Божију истину како са преступањем заповести не би био осуђен и за криво тумачење Речи Божије.

86. Љубав и уздржање ослобађају душу од страсти, читање и сагледавање избављају ум од незнања, а стање молитве молитвеника поставља пред самог Бога.

87. Када виде да презиремо ствари у свету како због њих не бисмо мрзели људе и отпали од љубави, демони на нас подижу клевете како бисмо, не подносећи жалост, омрзли клеветнике.

88. Нема тежег бола за душу од клевете, било да се клевета [наша] вера или живот. И нико не може остати равнодушан на клевету уколико не гледа на Бога, који једини може да избави из невоља (као што је и Сузану избавио), да људима открије [истину] (као и о њој) и да душу утешити надом.

89. [По мери твоје] молитве из [све] душе за онога ко те је оклеветао, Бог ће открити и праву [истину о теби] онима који су се саблазнили.

90. По природи благ је само Бог (Мт.19,17), док је по настројењу [воље] добар само онај ко подражава Бога. Његов циљ је да зле [људе] сједини са Оним ко је по природи благ како би и они постали добри. Због тога он благосиља када га [зли] грде, трпи када га гоне, моли се када хуле (уп. 1.Кор.4,12-13) и моли се за оне који га убијају. Све [наведено он] чини [само] да не би отпао од циља љубави.

91. Заповести Господње нас уче да се благословено користимо средњим стварима. Благословена, наиме, употреба средњих [ствари] чини да је стање душе чисто. Чисто, пак, стање рађа расуђивање, из кога се рађа бестрашће, из кога се рађа савршена љубав.

92. Бестрашће још нема онај ко у часу искушења није у стању да превиди ману пријатеља, било да је стварна или само умишљена. Јер, узбуркане страсти које леже у души њему ослепљују ум, не дозвољавајући му да види светлост истине нити да разликује боље од горега. Он, дакле, није стекао савршену љубав, која напоље *изгони страх* од Суда (уп. 1.Јн.4,18).

93. *Верном пријатељу нема цене* (Сир.6,15), будући да несреће пријатеља сматра својим, страдајући заједно са њим и злопатећи се чак до смрти.

94. У време благостања много је пријатеља (уп. Прич.19,4). У време, пак, искушења, једва ако ћеш једнога наћи.

95. Сваког човека треба да волимо из [све] душе, док наду треба да полагамо једино на Бога, служећи му из све снаге. Јер, уколико нас Он чува, сви пријатељи ће нам бити на услузи и сви непријатељи ће бити немоћни. Међутим, чим нас Он остави, сви пријатељи се окрећу од нас и сви непријатељи јачају у односу на нас.

96. Постоје четири општа начина богоостављености: први представља домостроитељну [остављеност] (као са Господом - како би привидним остављењем били спасени они који су [заиста] остављени), други представља [остављеност] ради испитивања (као са Јовом и Јосифом - како би се један показао стуб храбрости, а други стуб целомудрености), [трећи] представља [остављеност] ради духовног васпитања (као са апостолом [Павлом] - како би се смиреноумљем сачувало изобиље благодати), а [четврти] представља [остављеност] ради одвраћања [Божијег] (као што је било са Јеврејима - како би се,

будући кажњавани, обратили покајању). Сви начини [остављености] јесу спасоносни будући да су испуњени Божанском благошћу и човекољубљем.

97. Само строги чувари заповести и истински тајници судова Божијих не напуштају пријатеље који се искушавају по попуштењу Божијем. Напротив, презиратељи заповести и непосвећени у тајне судова Божијих уживају са пријатељем који је у благостању, али га напуштају у [време] кад се злопати у искушењу. Дешава се чак и да стају на страну [његових] противника.

98. Пријатељи Христови све [људе] истински воле, премда њих не воле сви. Пријатељи, пак, света не воле све, као што ни њих не воле сви. Пријатељи Христови до краја задржавају непрекидност у љубави, а пријатељи света - само док се међусобно не сукобе око нечега светског.

99. *Веран пријатељ је моћна заштита* (Сир.6,14). Наиме, он је у благостању пријатеља добар саветник и једнодушни сарадник, а у злопаћењу - истински заступник и најсастрадалнији заштитник.

100. Многи су доста тога казали о љубави. Међутим, уколико је потражиш, наћи ћеш је једино међу ученицима Христовим. Јер, једино они имају истинску Љубав као учитељицу љубави. О њој су говорили: *Ако имам дар пророштва и знам све тајне и све знање, а љубави немам, ништа сам* (1.Кор.13,2). Онај, дакле, ко је стекао љубав, стекао је самога Бога: *Јер Бог је љубав* (1.Јн.4,8). Њему слава у векове. Амин!